

Бүгү чурттарның пролетарийлері, каттыжыңар!

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 78 (13078)

1986 чылдың март 30, воскресенье

1925 чылда үндөзүлгөттөгөн

Өртөз 3 көпөк

КОММУНИСТИҢ ҮЛӨГЕР-ЧИЖЭЭ

Коммунисттик партияның үндөзүлгөтү В. И. Ленин партия кижигүчүңү ады болгаш укур-дузаны улам бедик, эңне бедик көдүреринче кыйгырып чораан.

Партияның хүрээлектерге турары кандыг-даа артык чигелдеп бербес, а харын чуртта болуп турар бүгү-ле чүүлдер дээш, коммунисттик тургузуушкунуң, нийтиел депшилгезиниң салым-чолу дээш улам бедик харыскалгалыг болур дээш ол. Коммунист бүрүзү күш-ажылга база сагылга-чурумга, хай-ниитиниң база хууда амыдыралыңа үлөгер-чинек болур умулуг деп СЭКП-ниң Программасында айткан.

СЭКП-ниң Программасының болгаш Уставының негелделерин, партияның XXVII съездинин шийтпирлерин амыдыралга боттандыра дээш, күш-ажылга үлөгерип болуп, социалисттик өнүккөн камнаар болгаш көвүдөдир, бүдүрүлгениң амыктыын бедидер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн чайгылыш чок өстүрер, продукцияның шынарын ичкиндер, амгы үениң эртемниң, техниказының болгаш мурунчы джуржугазының чедишкенин улуус ажил-агыйыңа шийгездирин шулдугу деп алыр, боудуң мергенлигин бедидер, бүгү-ле чаа чүүлдерин илелкейип туржучу болур, чурттуң социал-экономикаг хөгжүмдөзүн дүргөздешкениң эң улуг салышкынын кийер дээш республиканың коммунисттер демисеип турарлар. Улуус ажил-агыйыңың янзы-бүрү адырларың мурунчылары, хай-ниити ажилың илелкейип киржикчилери ленинчи партияның он-он анаа дайынчылары адырлар. Оларга Тандыда хойжу И. П. Сафонов, «Тыва даг-дугу» комбинатта слесарь А. А. Хертен, Каз-Хемде механизатор В. Т. Дудуев, «Тыва кобальт» комбинатта бригадир А. А. Григин, Кызылда дээрликчи Р. А. Данчай-оол, «Шагонтаржастрой» тресте шеверленки А. И. Асиевич, Бин-Хемде садыгжи И. И. Музичков, Сут-Халде сугатчы С. С. Серго, Чөөн-Хемчикте эмчи сестрээ С. С. Сага, Эринде библиотекер М. С. Шойаң болгаш өскелер чаа хамаарыш.

Республиканың партия эге организациялары коммунисттерниң авангарды ролюн бедидеринче, оларның идеягил кижиздилгезин улам ыңай экиндеринче, партияның хүрээлекчиги артык болурунче, партияның сагылга-чурумун шыңгыы салгының, Устав негелделерин, хайын чамка күүселеринче, коллективтик чоруктуң принципин чайгылыш чок боттандырың, шүгүмчүлөдир болгаш бот-шүгүмчүлөдир хөгжүмдөзүн дөңгөлдөп саргы салып келген. Он-беле чергелештир дүжүметиг хажыдышыңнарга, даандырган ажил-хөргөңг харыскалга, чогадыкчы инициатива чоктарга, ажил-агыйың эвостерге, эрге-дунаалын соора ажилдарларга болгаш өскө-даа үлөгерип-биле коммунисттик адын бунжартадыр турарларга удуу шыңгыы демиселди чорууру турар. Бо талазы-биле Кызылдың даарыялыг өбүрүкчүлүгү, сүт комбинатында, Кызылдың улутпур барааннар садында, «Тийелге», ССР-ниң 60 чылы аттыг, «Кан-Тей», «Алдан-Мадар» совхозтарда партия организациялары элээн ажилдары кылган, съездинин шийтпирлеринге дүштүр партияның артык болгаш шыңгыы мөзү-шынары дээш ажилды улам калборткан.

Коммунисттик бедик адынга төлөп чок ийи-чаңгыс кижилер ам-даа бар. Олар партияны, куруне, күш-ажыл, сак-хөө сагылга-чурумун хажылы, планың ооналдар күүселер, даандырган ажил-хөргөңг аң сепкилдиг, харыскалгалыг кылбас, амыдыралдың норма-чинектерин үрөп, эрге-дунаалын соора амыгала турарлар. Шаң кыдыг төлөп чок коммунисттерни партия эге организациялары илереткеш, партия талазы-биле шыңгыы хемчеглери ал турар. Кызыл хоорайның партия организациялары эртен чылын 71 коммунист хемчег алган, он иштинден 21 кижини партия неимгүнүдөн үндүргөн. Республиканы музейниң директоруң, ораалчылар турган В. С. Донгакты, авиабүдүрүлгениң умулукчузу П. П. Герасимов, «Каз-Хем» разрезиниң ажилчыны А. В. Чиликин кем-хөргө үлөгөткени, нефтебаазаның директоруң ораалчызы П. М. Подольный арга-дарыга хандышаш, сагылга-чурумун үрээни дээш партиядан үндүргөн. Авиабүдүрүлгениң командириниң политика талазы-биле ораалчызы В. Т. Сивовородоно коллективте политика-кижииндигилгил ажилды четпес чорутканы, Кызыл хоорайның улус судууң судьязы Б. М. Соколов ажилыңа ээ-харыскалга чогу, пассажирлер АБ-ЗНИП начальниги П. С. Орловский ажилдачыларга нарзы чоруу, сак-хөө чурумун үрээни дээш партия талазы-биле шыңгыы хемчеглери оонаган. Бо ышак чинектерин өскө-даа партия организацияларында кирип болур.

СЭКП-ниң XXVII съездин партияның Программасын болгаш Уставын хүлөз алган, ында коммунист бүрүзүндөн боудуң албан-хүлээлгениң хамаарылгасы дээш, партияның шыңгыы болгаш арыг арын-муруу дээш негелдени дөңгөлдөп күштөлдирин айткан. Ындыг болганда коммунист бүрүзү даандырганы участока эңне мергендилди-биле, бүрүн бедириниң-биле ажилдаары негетинип турар. Амгы үеде оларның кол сорулгасы болза, съездинин хүлөз алган документтериниң укур-утказын кийи бүрүзүңе чедир тайылбырлаары, съездинин негелделеринге дүштүр оонашкан ажилын үндөзүн-биле эде тургузары, чогадыкчы, принципалдыг болгаш негелделер ажилдары болур. Ол ышакш партияның чингине шүгүмчү болгаш директиваларын амыдыралга быжыы-биле болгаш чайгылыш чамка чорууру хүлээлгелгил. Шүгүмчүлөдир болгаш бот-шүгүмчүлөдир хөгжүдөр, четпестерин адимми-биле илередир, көөргөттүнер, бот-оюкургаар, мензөргөдөр, мегелеп кара чээр чоруктарга ууру демисеип, шүгүмчүлөдир кызыларны шийтпирлери өйтүр шавар, дүжүметиг чорукка, чалгаа-шүшкөп, барыдаа чок бүзүредикчилер, куруг аазаашкынар бээр, чүве тоовастарга, партияның, курунениң, сак-хөөнүң сагылга-чурумун үрээлгере ууру коммунист бүрүзү шыңгыы демиселди чорууру умулуг.

Партия организациялары — коммунисттерниң авангарды ролюн бедидер, партияның артык болгаш шыңгыы мөзү-шынары дээш демиселди чорууру, коллективтик чоруктуң принципин боттандыра, шүгүмчүлөдир база бот-шүгүмчүлөдир хөгжүдөр, эң-өрүнүң мурунча коммунисттерниң өттөткери дөңгөлдөр, оларның характеристикаларын хурадалга чу-гаалалык база бадылар ажилды күштөлдөрүр керек.

СЭКП-ниң XXVII съездин партия ТН-ның Полититик илелкенинде, партияның Программасында болгаш Уставында партияның, чурттуң мурунда тургустунуп келген өйү келген чугула айтырларын шийтпирлеринге коммунист бүрүзү камнаадыр-даа артык илелкейип киржирин, өскелерге үлөгер-чингизн көргүзөрин негеп-турад,

СЭКП-ниң XXVII съездинин шийтпирлерин — амыдыралга

Күш-ажылчы Алар өртенниң III чергезиниң эдилекчиси Петр Клевер Каз-Хемде «Бунжарга» совхозтуң мурунчы механизаторларын бирээли. Чаагай дүжүтү өстүрүп алыр херекке болууң үлүүн кийрип, быжыгалаа техникамы камыт эдилеп, бүдүрүчүлүгү амыгала, чакы, чайгы, күсүк хөө ажилдарының планың ооналдарын дөңгөлдөп ажил күүседип келген.

Сөөлү чылдарда хоочун механизатор машина-трактор мастерскаяда слесарьлап ажиллап турар. Машиналарны, тракторларны, көдө ажилгай машиналарны эки шынардыг септоринге ол база-ла күш-ажылчы салышкынын кирип турар. Мичангаш өнү-өүрү мактаар. Совхозтуң механизаторлары чакы хөө ажилдарыга киржир техникамын септелгезин дөңгөлдөп чорууру берген.

ЧУРУНТА: механизатор П. Клевер.

СУГНУ ХАЛАС ЫТНАС

Час дүжүп, харын болгаш доштун эрэн сугарып каттыккан хемчег уварың бадип эгелдеш. Дош кыры-ың баткан чайымы эриктелер ашкып, оруктары дүгүт берген. Сугат ажилың ажилдачыларының бачын үрээни келген бо.

Он ийги беш чылдың баштайгы чыныгы чакы таралганын хөрүшүң, алышкын мөөңүң ажил эртен күзүн не эгелдеш. Бо ажилга Кызыл районнуң совхозтарчыг сугатчыларын организацияг болгаш илелкейип кийишкен. Он сүңелдинде район күсүк сугат талазы-биле планың ооналдары боттандырып шыдаан.

Күсүк сугатчы кижизиг ажил-агый бүрүзүң аңгы-аңгы болган. Чамык районнарың агропелур каттыкшымын ажилдагы болгаш совхозтарчың чер ажилың талазы-биле тускай өртемчилери, «Сугат» каттыкшымын ажилдагы ажилдачылар боттарың мурунча салдырган сорулгаларың күтүлдү шыдаан. Он уламчыла республиканың эртен күзүң 7,6 муң гектар, черге күсүк сугат чорууру ооналдарың чарты боттанды. Ыланга Чөөн-Хемчик болгаш Улуг-Хем районнарың ажил-агыйлары бо талазы-биле планың аңгы-аңгы болган. Бай-Тала болгаш Барыш-Хемчик районнарың планың аңгы-аңгы болган.

Час дүжүп, харын болгаш доштун эрэн сугарып каттыккан хемчег уварың бадип эгелдеш. Дош кыры-ың баткан чайымы эриктелер ашкып, оруктары дүгүт берген. Сугат ажилың ажилдачыларының бачын үрээни келген бо.

Он ийги беш чылдың баштайгы чыныгы чакы таралганын хөрүшүң, алышкын мөөңүң ажил эртен күзүн не эгелдеш. Бо ажилга Кызыл районнуң совхозтарчыг сугатчыларын организацияг болгаш илелкейип кийишкен. Он сүңелдинде район күсүк сугат талазы-биле планың ооналдары боттандырып шыдаан.

Күсүк сугатчы кижизиг ажил-агый бүрүзүң аңгы-аңгы болган. Чамык районнарың агропелур каттыкшымын ажилдагы болгаш совхозтарчың чер ажилың талазы-биле тускай өртемчилери, «Сугат» каттыкшымын ажилдагы ажилдачылар боттарың мурунча салдырган сорулгаларың күтүлдү шыдаан. Он уламчыла республиканың эртен күзүң 7,6 муң гектар, черге күсүк сугат чорууру ооналдарың чарты боттанды. Ыланга Чөөн-Хемчик болгаш Улуг-Хем районнарың ажил-агыйлары бо талазы-биле планың аңгы-аңгы болган. Бай-Тала болгаш Барыш-Хемчик районнарың планың аңгы-аңгы болган.

Чогу-на бо негелделерин барымдалааш, Тываның сүт комбинатын шынар хүнү эртерген. Көрүдө комиссияны коллективтик шынар бедидер, күш-ажыл байдаларын экиндер, бүдүрүп үндүрүп турар продукцияны ассортиментизация калбарың талазы-биле ажилды түлөп көргөн. Херекелдериниң, контрол-лаар организацин мурунча продукцияны шынарың хамаарыштыр негелдеш алаа тургустар.

Сүт комбинаты бүдүрүп турар продукцияны

ден кезини безин күүсеп шыдаадыр.

Күсүк сугат планың күүсүдүң чадап турал, баштай булга, он соода хем сугарып доңган. Ынчалзажок элээн хөй ажил-агыйлар бүдүрүчүлүгү болгаш шынарың болуруңа кол чүл. Ындыг түрүзү оларды ажилдаар черинге чедир ажилга безин тывылбастаг бээр таварылгалар мурунку чылдарда хөй турган. Ол дугайында хоумдалар совхозтар дирекцияларыңа, агропелур каттыкшымын ажилдагы болгаш өскө-даа ооналдар кээп тургулаан. Совхозтар дирекциялары, агропелур комитеттери сугатчыларны тускай теп-биле талдыртып турарын ыңал-зедип алыр.

Дүржүлгө-мелиорация станцияны эртен ажилдаары барымдалаар болза, Тываның байдалыңа сугаттың черден бир гектарга оонаштыр 24-26 центер тараалы, хөй чылдыг сипениң 70-80 центер дүжүдүң. 200-220 центер картофалың өстүрүп болур. Ындыг болганда сугатчылар черден долу болгаш чөп ажилдаар, бичи-даа сугуну халас ытпас талазы-биле бүтү хемчеглери алыр. СЭКП-ниң XXVII съездинин салтан сорулгасы болгаш үениң негелдени ыңал.

М. ХАЗБУЛАТОВ, Дүржүлгө-мелиорация станцияны сугат лабораторияны эртерген.

ЧУГУЛА НЕГЕЛДЕ-ДИР

шынары экиндер сорулга-биле организаци-техникаг хемчеглериң планың ажиллап кылган. Бо чылдың ийги кварталында Кызылдың сүт заводунга чаа компрессор цехин ажилдаа кийер. Кызыл Мажалыктың сүт заводу диеталыг кемениттерге ажиллаар сүтү бүдүрүп эгелдеш. Кызылдың сүт заводуң саржаг хайылдыр текти эде кылдыр, савалаан мороженюна бүдүрүп үндүрер планнаттыган. Ол ышакш чайгы үеде сакч четкизиңе сарыг-сугун үндүрер көрдүң.

Сүт заводтары салыг четки-лери-биле багаш эвес харылаарын тургузуң, сагылыш-ларың дүргө элэң, четпестериң чайлаары дээш чүткүлдү ажиллап турар. Салыг алышчыларга ам дээр-зедип чедипшенин турар савалаан сметаның, творогту, творогту баштактарың көүдөш бүдүрүрүнүң савалары кылган.

Кызылдың сүт заводу планың даалалары дөңгөлдөп

күүсүдүп турар, ыңчалзажок продукцияны шынары аңгы-аңгы чептес. Тываның стандарттар болгаш хемчегр техника талазы-биле курхайгаарал лабораториямы бо чылдың эртен үенинде Кызылдың сүт заводуңа 42,6 тонна продукцияны шынаан. Оортан 8,49 тонна продукцияны (ийити түкү 1,8

кирериниң айтырын заводта сөөлүгүш чыл чылда туугай кыруп турар. Продукцияны стандарттарын эде көрүңүң талазы-биле план-факттерин үш чыл дүргүзүлгө тургустуу, бүдүрүлгениң чамдык стандарттарын кийер деп савазын кырында демгелдеш, а херек кырында боттанды.

Салыг инспекцияның хыналдаларың бугаар алырга, стандартка дүшпөс продукцияны салдырлар үндүрер ховар эвес. 1985 чылда салыг инспекцияны Кызылдың сүт заводуңа беш хыналданы чоруткан, Оларның түнөс-биле 12 муң рубль түңүгү экономикаг санкцияларын ажиллаан. Ажыктын сүт продукцияны (варенце, кефир) механик-

муң рубль өртөктүгү микро-биототтү көргүзүлгө болгаш дашкы хөвирин барымдалап брактан. Ол дээрине нити продукцияны 19,8 хуу-дүжүдүң. 1984 чылдың деп-нээрэ заводка болуңа брактарың 0,8 хуу көүдөш, калат эгиндикчилер база кызылбаан. Продукцияны шынары башкарарың ком-плекстик системасы ажиллап

АЯН-ЧОРУКТУҢ ДООЗУЛГАНЫ

АУДР-ниң Президентизи, Наноянал хосталга фронтту партияның Чингис секретары Ш. Бендэжиде калайы-биле март 28-те Москвада чоруу-кан. Бистин чуртуууска ол СЭКП ТН-ның, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумун болгаш Совет чазактың чала-ны-биле албаның найырадыг аян-чорутуу кылтып чоруа.

Чорутарының мурунча Кремльдиң Улут ордунун Георгий залыга үдөлгөңүң бугаалы болган.

СЭКП ТН-ның Чингисе се-

кретары М. С. Горбачев калайы-биле алыр удууру болгаш оң калайы-биле байыр-лашкан.

Үдөлгө СЭКП ТН-ның Политбюро кижигүчү, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумун Даргазы А. А. Громыко калайы-биле, ССРЭ-ниң дашкы херектер министры Э. А. Шеварднадзе калайы-биле, СЭКП ТН-ның Политбюро кижигүчү калайы, ССРЭ-ниң камгалаа министры С. Л. Соколов, СЭКП ТН-ның секретары А. Ф. Добрынин кириш-

килер. Кремльде мотоцикклериң күндүт таңылымыга үдөлү алыш шуушкы автоматчалар аэродроме чоруу-кан.

Аэродромга самолётун чаданымды чыныкта Ш. Бендэжиде болгаш оң калайы, Э. А. Громыко калайы-биле, Э. А. Шеварднадзе калайы-биле, С. Л. Соколов, Н. В. Талдыкин, А. Ф. Добрынин болгаш элбаның өскө-даа кижилери үдүнчү.

(СЭТА).

КОСМОС ВАХТАЗЫ УЛАМЧЫЛАВЫШААН

УЖУДУШКУН БАШКА-РАР ТӨП. (СЭТА). Леонид Кизимич болгаш Владимир Соловьевтун орбитада ужу-душкунуң үшкү негелдеси эгелдеш.

Космонавтылар «Прогресс-25» деп автоматтыг транспорт корабиниң чүтүн до-дузу-биле дүжүргөн, чедирин келген дериг-херекселерин турар черлеринге элээн болгаш «Мир» станцияның системаларың болгаш аппарату-разының планнаттыган те-

негелдери үргүчүлөп турар. Дүң олар ужудушкуну башкарарың янзы-бүрү херектерин шепс, корабль ий-тиниң информация-санага комплекзиниң, харылзаның радиотехникаг херекселериниң ажиллаарын хынал көргөңөр.

Эксплактитиң машина контролюң планың бугаар чүр-рек-дамдыг системаның шийгелдеш чоруу. Он мурунча космонавтылар ма-га-боттуң массазын хемчүп,

космоска ужудушкун бай-далында янзы-бүрү кижиниң ажиллаар шынаарың боттандыра берген.

Телеметрия информацияны сеп-түкү болгаш аял-пактың илелкей-биле алыр-га, башкартынар «Мир» — «Союз Т-16» — «Прогресс-25» комплекстик ийгилик системалары болур-чоруу-биле ажиллап чоруу.

Леонид Кизимич болгаш Владимир Соловьевтун ка-ламың байдалы эң.

(СЭТА).

Апрель 19 — ленинчи коммунисттик

субботник хүнү

ЭГЕЛЕКЧИЛЕР-КУШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУННАРЫ

Тываның автоселдег заводу коллектив чоокта чаа бүдүрүлгениң тургустуу-намыдан бээр үчүл чыл оон демгелдеш. Сөөлү чылдарда бедик көргүзүлгө ажиллап келген коллективтик чедиш-киреринде күш-ажылдың хоочуннарың үлүг-хуузу улуг. А ыңалтар заводта эвөш эвес, коллективтик бүтү ажил-дачыларың үштүн бир кези ажил бүдүрүлгени баштайгы чылдарында бээр аңа док-таамал ажиллап келгенер.

Күш-ажылдың хоочуннары — бригадирлер К. Т. Кукарин, В. А. Белостоков, слесарь В. Р. Хунай-оол, шуткучулар В. А. Мартынов, В. А. Белунов олар социалисттик чарыштың шийл-

чилары болушан, коллектив-ке янзы-бүрү эки эгелдешки-нериниң баштакчылары бооп турарлар. Олар В. И. Ленинниң төртүтүңгү хүңгине тур-раскааткан коммунисттик суб-ботник эртерер дугайында Москваның мурунчы коллек-тивтериниң савалын бир ду-гаарында дөңгөлдөш.

Суботник хүнүң ажил-дачылар колдуула боттарың ажилын тургустуу ажилла-дар. Ынчалза-даа кол күш автомобильдер шимчедикчи-лериниң капитал септелгези-не утланар. Септекчилер беш чыл фонданыңче 520 ру-блди шийлдер.

Бистин корр.

ПЛАН КҮҮСЕЛДЕЗИНГЕ НЕМЕЙ

Кызылдың №1 автотран-спорт бүдүрүлгениң чо-лаачылары В. И. Ленинниң төртүтүңгү хүңгине бээр 116 чыл оюнга тураскааткан коммунист субботникке кийиштер 25 муң тонна чүктерин сөөртүрүп ший-дирлеш. Мурунчы бүдүрүл-гениң чолаачылары «Кызыл субботага» дирер сөөртүл-гериң апрель айың планың даалгаларын күтүстешкан, он артыр амыр. Чамдык чолаачылар субботник кой-стерин камнап алган кынар-чаар материалдары-биле күү-седип.

Нитизин-биле АТБ коллек-тивинде субботникке 380 ки-жи-ажиры, оларны 320-34 боттарың ажиллаар чөд-леринге ажиллаар. Олар субботникке ажиллап алган ажилыңдан 1800 рубльди он ийиги беш чылдың фонданы-че шийлдериниң шийлдер.

В. РОДЧЕНКО,

«Тыва автотранс» катты-жымынның план киди-зиниң эртерген.

СОРУЛГАЛАРНЫ ТОДАРАТКАН

Арга-арыг өрт-биле деи-сес чорууру талазы-биле рес-публика комиссияның чөвү-лөс хурады Чүлө Кызылда бо-луп эртен. Чөвүлө хурадын ажилда Тыва АССР-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң Дирек-тивниң бирги ораалчызы, рес-публиканың Агропелур ком-итетинин Директору М. Е. Аб-рамов удуруп эртерген.

1985 чылда арга-арыг кам-галадыны түнөс-биле болгаш амгы сорулгалар дугайында илелдеш республика-ның арга-арыг ажил-агый ми-

нистри М. А. Гакон кылган. Районнарың агропелур кат-тыкшымын ажиллаар чөвүл-лериниң даргалары, янзы ажил-агыйларың директор-лары, ийи, катчыны, тоорук белекелер чорудуу турар бү-дүрүлгелерин удуручулар чөвүлө хурадын ажил-а-лынга киришкен. Республиканың арга-арыг, чиг эт курла-выларын чөп ажиллаар, арга-арыг камгалаар талазы-биле сорулгалары ол хурада то-дараткан.

Бистин корр.

ЭКИ ЭРТИП ТУРАР

Улуг-Хем районда «Ак-Ту-рун» совхозтуң төрүрү хөй ко-даныңа колдуула Кызыл-Дег салбыраа мөөңетинген. Ында ийи кодамы муң хире баш ешкү бар. Британдык хойжылар болгаш өшкү ка-

дарчылары кыштагылашкын эки эртерип турарлар. Кодан бүрүндө мал чедириниң курлары ам-даа бар. Мад-Дег салбыраа мөөңетинген. Ында ийи кодамы муң хире баш ешкү бар. Британдык хойжылар болгаш өшкү ка-

дарчылары кыштагылашкын эки эртерип турарлар. Кодан бүрүндө мал чедириниң курлары ам-даа бар. Мад-Дег салбыраа мөөңетинген. Ында ийи кодамы муң хире баш ешкү бар. Британдык хойжылар болгаш өшкү ка-

дарчылары кыштагылашкын эки эртерип турарлар. Кодан бүрүндө мал чедириниң курлары ам-даа бар. Мад-Дег салбыраа мөөңетинген. Ында ийи кодамы муң хире баш ешкү бар. Британдык хойжылар болгаш өшкү ка-

дарчылары кыштагылашкын эки эртерип турарлар. Кодан бүрүндө мал чедириниң курлары ам-даа бар. Мад-Дег салбыраа мөөңетинген. Ында ийи кодамы муң хире баш ешкү бар. Британдык хойжылар болгаш өшкү ка-

дарчылары кыштагылашкын эки эртерип турарлар. Кодан бүрүндө мал чедириниң курлары ам-даа бар. Мад-Дег салбыраа мөөңетинген. Ында ийи кодамы муң хире баш ешкү бар. Британдык хойжылар болгаш өшкү ка-

дарчылары кыштагылашкын эки эртерип турарлар. Кодан бүрүндө мал чедириниң курлары ам-даа бар. Мад-Дег салбыраа мөөңетинген. Ында ийи кодамы муң хире баш ешкү бар. Британдык хойжылар болгаш өшкү ка-

УЛУСЧУ КОНТРОЛЬДУН

1986 ч. март № 3

БИР ДЕМ-БИЛЕ

Көзүнүн ажал-ишчилерине, малайы малчыларга берген, чымштыг, харымсалгагы — кыштакташкы. Ону барымдалааш, районун партия, совет, ажал-агый органы-биле кады хайгымчаларды кышкы үеде малдын багын корутпас, малдан адыр продукцияны көвүдөткө, кыштакташкынын органи-застыг эрттерде дээш чамдык кемчелерин аяп чоруткан. Кыштакташкынын үезинде ферма, бригада, колдан бүтү-зүгө контролдеринин хай-гааралы тургускан, ол малай ажал-агыйнын удуручуларын, тускы эртемчилерин быгылааш. Ол чорук малчыларнын харымсалга-зын бедиринге, сс-биле ажал-херектин карышпазын боттандырып, мал кемче-рин камгалгалыг чарыга-рынга, сугаттыг шын органи-застарына ийгизген берген. Ооң-биле черелештир мал-чыларнын чурттаарында, ажалдаарында таарымчалыг боттандырып тургусканын кемчелерин алган. Садм-ларын, кайж эмнелгезинин, амылдар халдырып бот-дуртте эргелешин, култуу-а албан черлеринин ажалын,

НЕГЕЛДЕ ЧОГУН АЖЫГЛАШ...

Сут-Хөт районун улусчу контрол комитетинин штаттан дашкаар садмг, хей-ниги че-менге болгаш амылдар хан-дырыпта кылган районун ертерек комиссарынын ке-жигеринин киржилгези-биле, районун улусчу ба-рааннар складынга, мага-зынга хыналданы кылгаш, чамдык ховар барааннар чажырып садмг турганын ил-геректен. Сылдак херезжен улусчу

костюмун, кофтазын, джемпер-лерин, саложкаларын, бичи уругларын уктарын чажырып, шыгжап турган болган. Район төвүнүн улусчу ба-рааннар магазининге ховар барааннар делгесей чажырып турганын илгеректен. Оларын арашпады бичи уругларын дүктүг тоннары, джисс чү-вүрлер, спорт костюмнере бол-гаш өске-даа ховар болгаш үезинг барааннар чыткаа.

Районун херекчилерин илгизелдин баштаар чери-нин, оң садмг кылдынын база товарелдерин негелде-зини кошказдан ховар ба-рааннар чажырып, боту-дур салар чоруктар болган. Садмгыч курумун үрел тур-ганын дээш сылд эргелеш-чин С. К. Сатка, магазин эргелеш-чин Г. Н. Донгакка кемчел-дерин күзүткөн.

А. ОНДАР.

«Күрүне болгаш хей-ниги контролунун дээштин бедиринге СЭКП идеккейлиг идиг бээр. Ажалчы чоннарнын улусчу контрол органына ажалын оларнын политиктиг бышкан медресин болгаш чонун эрге-ажыктарын камгалаарына идеккейин хөгжү-деринин, ажал-херекти күрүне ёзуу-биле көөрүн, чонун өчүзүгө ээ ёзу-биле хамаарылгалыг болурун кижиздеринин чугула хей-ни деп партия көрүп турар».

АМДАЖЫТПАС

«Күрүнең сагыла-чурумунун ажал-агый үрээшкис-теринге, ажал-агый эвес чорукка, күш-ажылы-биле чедип албаан оругаларын адыр дээр кандыг-даа ора-дажышкынарга удуз идегалыг моондак улусчу кон-троль, сс-хөө, эрге-хообу камгалаар органын болу-зуржурт».

(СЭРЭ-нин экономиктиг болгаш социал хөгжүдэ-зиниң Кол улаанышкынарындан).

СЭКП-ниң XXVII съездин партиянын принципалдыг, ча-гыкка эпиг, негелдеги, болше-викчи ёзу-биле эртин, четпе-стерин болгаш чедир кылды-маан чүүлдерин ажал-агый илгизелдин, бистин илгизелди-вистин хөгжүдэзин бугу та-лаалыг анализир көргөн. Съез-динин күзүлүп алган чугула до-кументтерин Каз-Хем район-нун улусчу контролдерин чү-гүлдүзүп деткип, ону ажал-хорудугазынын про-грамманы кылдыр күзүлүп ал-ган.

Районун улусчу контрол комитети, бөлүктери улус ажал-агыйнын ажал-агый адмраларына эвээш эвес хы-налдаларын күзүткөн. «Бүрүлгү» совхозтун ха-лан ферманын ажалын хы-налдаа чамдык четпестер ил-сеттинген. Аңаа ажалдаар каарларын шын илгизелди-нин харымсалга чок кижил-дерин күзүлүп алганы-биле 80 хаан олгу чиккен. Дык үр-үениң дургузунда төрөн ха-ван оолдарын өткөк кир-биз болган. Совхозтун кол бухгалтери, мал ажалын-н бухгалтери, кассир хуу улус-тан ажал-агый хаан садм алган кылдыр меге документ тургускан, беш муң ажал ру-блдан боттары үлөжип алган хайгымчалар сойгалаан. Ол шыкшан бола совхозтун удуручуларын, специалист-тер эртин чыгып 177 тонна сикени, 293 тонна сс-жик, 294 тонна сс-жик белек-зини кылдыр мегел немей биз-несте тодараткан.

«Бистей» совхозта мал ажал-ын боттандырып улусчу кон-троль

ролдерлар хынаарга, малдын баш санын өстүреринче, кам-галал, кадалаарынче сагыш салбас чоруктар илгизген. Эр-тен чыгып ажал-агый 1641 баш мал өлгөн, чиккен болган. Чылгын чеди ай дургузунда санаваанын 34 баш чиккен сөөкүлде илгизген. Совхо-зтун специалисттери ону чакы-рар соруга-биле 23 баш чыл-гы мал арып өлгөн дугайында актыг тургускан, үндүр би-жээ. Бо айтыргыч чугула-лашкы, бурууду кижилерге комитет кемчелерин күзүл-ткен.

Көдөз ажал-агый продукту-ларын кадалаап турарында четпестер эвээш эвес. «Улут Октябрь» совхозтун Саргал бригаданын ажалдакчыла-ры онашкан ажалында ха-рымсалга чок болганы-биле 280 тонна таарым изилди, чылдык, ону чогур үезинде шуптузун арылган ап шыла-вайн, үрелген таарым чажы-рары-биле черже төпкөн. Ол таарым орну дугулаар со-рурга-биле 217 тонна таара кулурун совхозка кирген кылдыр документ тургузуп ал-

ган. Ол бүтүп хайгымчалар сойгалаа, ук херекти район прокуратуразына шыгжадып берген. Эртен чыгып районун улусчу контрол комитети ха-рымсалга, телефон, радио ажал-агый хынап көргөн. Дык хей телефоннар, чамдык суурларга радио ажалдаа турган, четпестерин эдерин харымсаа бедиринин, ону харымсаа техниктиг уластугоуначи на-чалынги Н. И. Михиноу дааскан. Комитет үндүргөн шиптири-ниң күзүлгезин коотка чаа хынап көргө, айткан чүүл-дерин ам-даа чедип кылган, ону күзүлгезинин дээштинг кемчелерин албаан болган. Харымсаа бедиринин уласту на-чалынги Н. И. Михиноу даандырган ажал-херекти эки удурут, четпестерин эдеринин чогур кемчелерин албаан дээш, аңаа база катап кемчел онашкан.

Хыналдаларын, рейдлерин негелде чедир хаан анал-дыг кылды улусчу контрол-дерин билинбес, мергези-линден улуу-биле хамааржыр, ону барымдалааш, хайгым-чаларын өрөдөлгезин, арга-чылдарын сойгалааш, арга-чылдарын сойгалааш доктаамал эртерин турар бис. Он түңкелде районда ды-ка хей улусчу контрол бо-

луктери хыналдаларын, рейд-лерин мергезилди чорудуп, дээштин бедирин. «Бистей» совхозта улусчу контрол бо-лут (ааргыз Л. Д. Варламо-ва) чамдык ажалдарын кыл-ган. Районун улусчу комби-надында, кижил эмнелгезинде, райода хайгымчалар ажал-ын элзеп илгизилди, төт-челекчилерге, ажал-агый эвес кижилерге удуз демисел-ди шыгыраткан.

Күрүне сагыла-чурумун үрел, хажымды турарында, ажал-агый эвес чоруктарга, күш-ажылы-биле чедип албаан оругаларын адыр дээр кан-дыг-даа орадажышкынарга удуз демиселди хайгымча-лар ам-даа четпес чорудуп ту-рар. Чамдык бөлүктөр, посту-лар ажал-хорудугазынын үе-нин негелдизинг дүштүр сайыраптайгыптай, хынал-даларын дээштин ам-даа бе-дитпей турар. Ол четпестер-ни чалаткан, бистин хай-гымчаларын сс-зинин шиптирлерин күзүлүп дээш хызымак ажалдаарын күзү-лүп турарлар.

К. ОЧУР-ОЛ.
Каз-Хемин улусчу контрол комитетинин даргасы.

КОМИТЕТТЕРДЕ

Кызыл-Мажалык

Кызыл-Мажалыктын эт комбинатында, мандыг-даа бугу-рулге черлери-биле бир дөмөй, продукция бугуруп ундурерин планнары-биле чергелештир одала-энергетиктиг ку-лавырларын камгалгазынын талазы-биле онашдалар бар. Ынчалза-даа оларнын күзүлгезин чедип алырын, ыла-гыя элентроэнергиянын чарыгалын эвээштеринин талазы-биле кемчелерин комбинатта чедир адылмай турары хыналда үезинде илгизген. Бугурулге черинин удуручула-ры продукция-ла болбазыраттын түрү, оң бот-үнези кандыг болуу хамаан чок дээш хөөгө алысканы өскү.

1985 чылда элентроэнергия камгалгазынын талазы-биле органи-застын кемчелер ажалдап кылдын-даа, алар күзүлгезинин. Оларын боттандыр хамаан чок, харын-даа энергияны төчөгөлкчи ёзу-биле чарыдаар чоруктар илгизген. Чижээлээр, чамдык чертерге кышкы үеде 24 иат күштүг элентроэнергияны үзүлүп чок ажыгалыгын негелген, хуудуску үелерде безин сайылгааннар өгүртүмөй, хып хүнээр.

Никитин-биле бүдүн чылда комбинатта 108 муң кет-шан энергия ажыр чарыдагынган. Ол дээш комбинат төс муң ажыр рубль төлөөр ужурга таарышкан. Хыналда үезинде элентроэнергиянын чертер аайы-биле лимиди, кол-кол ажал-дарга хамаарыштыр чижен-нормалары чок болганы, бо чылын элентроэнергияны камгаарынын кемчелери ажалдап кыл-дынааны билдинген.

Барыын-Хемин районун улусчу контрол комитети ком-бинаттын директору С. М. Наркмазов биле кол инженер В. Т. Натпий-оолу шыгыгы догнуткан болгаш чогур кемчелерин ажалдап кылырын олардан негезен.

Туран

«Саян» совхоз эртен чылдын дүжүдүндөн 125 тонна нар-тофельди үрелин кылдыр арттырып алган. Ону шыгжаар чер-ле урарда ашпаар-арылаар, аңгылаар, кургадыр ажалдар чоруттунуан. Харын-даа сөөкка алышканы-биле кайта-ла урупкан. Оң түңкелде дөдөрөн ирп, үрелип эгелзэн нартофельди чүгө декабрь айда ылгаш, арылган эгелзэн. Ур-дунган үрелиннин 36 хуузу үндүр бичиттинген, ажал-агый 5625 рубль түнүгү наараалыг болган.

Би-Хем районун улусчу контрол комитети совхозтун кол агроному А. И. Жирнова үрелин камгалал алырыннын талазы-биле чогур кемчелерин дарый чорутпааны болгаш үрелип эгелзэн нартофельди ылгаш ажалды оюмун чорутпа-ны дээш шыгыгы догнуткан, ногааралыг кезең-чамдызын эгидери-биле оң бир айда алыр шалыннын тыртар деп шиптирилзэн.

Сут-Хөл

«Алдан-Мадар» совхозтун төп салбырында мал чеминиң кадалгаланын баганынын дугайында дыкмадыгларын улусчу контрол бөлүү ажал-агыйнын дирекциязына нах удаа че-дирген болгаш бодунун хураалыга салбырын эргелешчин-даа дыкнап турган. Оң-биле чергелештир мал чеминиң ка-далгал, камгалгазын экинжер дугайында директоруну да-наалдары, өске-даа айткышкынаар үнүп тургулаан. Ынчал-за-даа салбырынын удуручуларын шүшпел, ажал-агый эвес, эз-харымсалга чок ажалыннын түңкелдинде 68 тонна са-ааны, 4,8 тонна сикени мал сазы басып каан.

Совхозта улусчу контрол комитетинин кол бөлүү ол дугайында ра-йонун улусчу контрол комитетинде дыкнадып, кемчел аты-рып илгизген. Комитеттин хыналдазы бөлүктүн никерин ма-териалын буруну-биле бадиткан. Комитет совхоз директору М. Б. Донгакка оң мал чеминиң кадалгаланын эвээш ки-чээнгей салып турарын айткан, кол зоотехник Б. Х. Мон-гушту догнуткан, төп салбырын эргелешчин Ш. С. Донга-тын догнуткан болгаш оң бир айда алыр шалыннын тырта-рын шиптирилзэн.

Ол чыл бурунгаар ажал-агый Вера Ендальцева Красно-арсктин саң-хөө-экономика техникумун дооскан соонда Тадам райкускомунуң саң-хөө кылдынын камгалгазын эгел-зэн. Ажалында сонуургалдыг, идеккейлиг хей-нигичи комсо-молчу чоруту улусчу контро-лдеринин ажалында база кижип эгелзэн. Ам районун эки хайгымчаларын бирээ-зи Вера Ендальцева Ендальце-ва — районун улусчу кон-троль комитетинин штаттан дашкаар инспектору. Ажал-агыйларга, бугурулге болгаш албан черлеринг рейдлер, хыналдаларга идеккейлиг кир-жиг, сс-хөө болгаш бухгал-тер үедауун боттандырып ха-наарында улуз улуз-хуузу кирип турар.

ЧУРУКТА: улусчу контро-лдер В. И. Ендальцева, А. ЗАЙЦЕВИЧ фотозу.

Сөөлү үеде техника сайы-раан туудум доорайлар ары-зында телефон харымсалга түгө мынчаар баксырааныл? Оң-биле кады Ак-Довурак хоорайнын Постоянный суур-да хоорайлар аразынын чу-гаалажылга пунктузунун ажалдаар шагы түгө кызы-гаарылга? Бо бугу айты-рыларын харымсаа органи-зандан харымсал бээрин чурттакчылар негиз турар.

М. ООРЖАК.
Ак-Довурак хоорай.

чамдык таарымсалга, балык-биле чүгө солуп болбазы. Ажалын кайы-даа адырында негелде, харымсалга ула-гаткан болгай. Ындыг болган-да, совхозтун дирекциязы, ук черин ажалчынары боттары-даа болза столоваанын ажал-ын бир ызы көөрү чугула.

Д. ООРЖАК.
Өвүр район.

ТЕЛЕФОН МЕДЭЭЗИ МАНААШ...

Эртен айның 27-де бис-тин-биле кежизинин 8 шак-та Казаткестеа өөренип тур-гар урууустан телефон-биле чугулажыр телеграмма алган бис. Оң-биле ажалын чугула-жырып биле алыр дээш Ак-Довурактын Постоянный суурда харымсаа салбырында чедер болган. Телефонист урут турган: «Чүгө кежизинин 8 шакка чедир ажалдаар бис. Кызыл-Мажалыкта районун харымсаа бедиринде чугула-жыр болган-дыр силер» ач-ды.

Ам канчаар боор, Кызыл-Мажалык суурже автобус-биле кежиптигес. Районун ка-рымсаа бедиринге келгеш, телефонистерге телеграммалар

мысты көргүсөш демдегледип алдымыс. Олар: «Манараз-дээн. Бир шак манааш, ийи шак эртен. Сураг-ла, сураг. Ынчаар дүкенин 12 шакка чедир ордусу. Телефонистер каймын-даа долган айтырба-дылар.

Урууус-биле чугулашпа-нымыска сагышымс саарым. Март 2-де урууус-биле чу-гаалажыр-биле телефон ча-галдып алдымыс.

Айткан хүнде районун харымсаа бедиринге чедер болган. Шак эртин-ле тур-Ол хүн харымсаа бедиринге Красноарскке, Новосибир-скке, Москва болгаш өске-даа хоорайларда урут-дарын, төрелдерин-биле чугулажыр дээш улус-ла хей. Оларын

Ак-Довуракта чурттап турар Татьяна Куу-лар, Барлыкка Мария Куу-лет, Галина Кошай болгаш өскелер-даа бар болду. Олар-нын чамдыктарын ийи-үш удаа төрелдерин-биле чугула-жыр дээш чадашканын. Ол хүн база-ла хей черге үс-шак эртин, олур хүнелзин.

Адак сөөлүдө, улус чеже манаар боор шутулап, ка-рымсаа чүгө мынчаар багай ажалдап турарын айтыра бердиныс.

— Эске хоорайлар-биле моон дорт харымсаа чок, чүгө-ле Кызылдың телефон стан-циязын дамчыттыр чангыс телефон харымсаазы бар. Кы-зыл улаар болза чугулажыр, улаас болза чугулашпаз.

БОЛА ШООЧАЛЫГ БОЛУР

«Кызыл туку» совхозта сто-лованын чурум ёугаар ажалдап турганын кижил че-ле кербес. Көөргө-ле, шооча-лыг турар, мынчанга оң орта ажалдаастаан деп чугулап болур. «Столовая шуут ха-дынган бе?» деп болаарга, ооң хоолалыгын деп чамдык-та үнүп турар боор-дур. Оон

сураан дыкнаарга, райондан даргалар азы артистер көлгөн болур. Мен ону ылым-мылым-де буруудатпай тур мен, шын-дыр. А айтырм ылым: «Столовая чүгө доктаамал ажалдааган турарын?».

Столованын ажалдаар, ажалдаазы — совхозтун скла-дында эъттин байдалында ха-

мааржыр хире чүгө бо. Ындыг чүгө болза, эът чокта — сто-лованын хаалгы турар бе? Ол — чылааган бе? Оон чүгө уштуруп болбазы? Эъттен кылган чем столовага черле турар болгай. Ынчалзажок ол чокка, өске чемерия амдан-чүзүлүп кылдыр чүгө белет-кеп болбас деп. Чижээ, эътти

Ук эмнелге ажал төлө-ринин ведомостарына меге ат кирип чорук чыгыс ол эвес болган. Эмнелгени ажалдакчылар Чебер, За-гребнева, Чанчина эмнелге кестүп көрбөз А. П. Вла-сова, Л. Белова деп «санитар-калары» ажал-шалынчы олар чангыс эвес чыл дуугу-зунда үлөжип ап келгенер. Чижээлээр, А. П. Чебер чүгө чангыс эртен чылда А.

«БЕЛЕН КЕЖИК» ТЫВЫКЧЫЛАРЫ

(Фельетон орнунга)

Бистин көчүгү эки биле-рис кааргачарын бир эл-дептин талазын, «чакын» кижилер шагдан бээр эскерип, билди апарган-даа болза, «чу эртемденер мынчага чедир таптыг-ла эки тайылбырдап шыдааган дийр. Ол куштарын чамдыкты өлүгү, хүн херелдеринге кылааймын бээр шыл буруудулар, демис-дес сонугаар чүгө-дир. Ынча-гыш ында-чында каарган у-зынга алдын шак, билек, мөчүгү омааш, сөрө болгаш өске-даа чүүлдер тышпаган дугайында мезелерин солтү, сестүүлдерден бо-ла помтуй бээр бис. Кижилерин бир эскерип чүлү — ол чиккен чүүлдер кандыг-бир кескү черге чыткан болур. Азы, өс-кээр чугулааларга, куштар ону дилеп, кастымыш тур-байн, аял-ла алтар мындыг.

Күш күш-ла ынаан, ол-даа кышкы. Кижилер аразында база ылымг белен «кежик» четтирксээрлер база бар бол-дур ийи. Күш эвес, кижил болганда, малда бичи «ко-гадыкчы» чорун кемей кааптарга, олча-кежик куш-тарынмын канча-даа хей болур дээрин ылымлар бил-дир.

Эртен чылдын июль айда Тадамнын район эмнелгези-ге ажалдап турган туугу-жур бригаданын санжылга ведомостунга дуулаа ёугаар Э. И. Дамосеванын алы тыл-тып келген. Күш-ажыл кой-лузун ёугаар чаа повар ак-ша-шалынчы-даа ап турган. Күзүн ноябрь айда ботуру-нун мурундагы шөлзөңгө үнерде, 90 рубль 09 көпкөс түнүгү шөлзөңгө акшын база санаттырып алган. А херек

кырында туудуга ол повар чангыс-даа хүн көзүлбөз, Э. Дамосева — туугуларын бирезинин кадым чүгө-дир. Күрүне шылаас эвес дээш сөткөл болгаш бээр. Ажык-конкаа алдыр күзүл-биле, ведомостка киригенин «по-варга» артык ажал төлө-риниң санитарынын турган.

Ук эмнелге ажал төлө-ринин ведомостарына меге ат кирип чорук чыгыс ол эвес болган. Эмнелгени ажалдакчылар Чебер, За-гребнева, Чанчина эмнелге кестүп көрбөз А. П. Вла-сова, Л. Белова деп «санитар-калары» ажал-шалынчы олар чангыс эвес чыл дуугу-зунда үлөжип ап келгенер. Чижээлээр, А. П. Чебер чүгө чангыс эртен чылда А.

мыкчынын, кеп чуучузуун, морг санитарынын шалы-нарын база чартык шалы-нарын шиптедил ап келген. Чик акша алдыр дээте, арын-вүр-даа уттуулар. Уругларын сүт куулазынын эргелешчин Г. И. Семченко эртен чылдын апрель-но-ябрь айларда куулазын са-нитарказын чартык ша-чин чок апарган незичи алы-биле бурууп ап тур-ганы соода илгизген. Шалыг алыр саным-ла мөчүгү ис-зенин ады салыр деп чүгө-ч болуп кээрге безин берсе.

Теп эмнелге ылымг бай-далды билгенин ол ынаан, районун уласту эмнелгези-ринге база бо «дуржула» негээрзэн турган. Шак мы-чаар Элегестин уласту эм-нелгезинин кол эмчиси В. И. Капштык март-октябрь ай-ларда саражылга ведомосту-н

га Монгуш деп фамилия ки-рип алгаш, оон орунга 719 рубль 70 көпкөс чарма-такан. Межегее ажал-агый эргелешчин Сабушкин би-динмес Л. М. Нелобинанын орунга кастыкшынын ша-лын 15 ай дургузунда ап келген.

Ынчалза-даа «скандар че-жаа» шейлгө төнүчү турар. Ол бугу сс-хөө хажымды улусчу контрол комитет илгизди, буруудуларга чогур хары-салганы онашкан. Кааргачарын «часкапкан» чүүлдер ол кезээр тыма-бай берип болур, а ажал-сак-чиксөө кижилерин үл-гелдери бир кажан дөмөй-ле илгиз кээр дээрин билзе чогутур.

М. СОДУНАМ.

